

Czym jest patriotyzm? Rozważania na podstawie postaw Polaków w filmie Jana Komasy *Powstanie Warszawskie* (2014)

Magdalena Frąckiewicz-Wiśnioch

Adresat zajęć: uczniowie szkół średnich.

Rodzaj zajęć: godzina wychowawcza, historia i społeczeństwo, wiedza o społeczeństwie.

Cel ogólny zajęć: Zrozumienie istoty postawy patriotycznej.

Cele szczegółowe:

Uczeń:

- zna pojęcia: patriotyzm, patriota, postawa patriotyczna;
- określa cechy postawy i zachowań patriotycznych;
- dostrzega ponadczasowość postawy i zachowań patriotycznych;
- potrafi analizować materiał filmowy i wnioskować na jego podstawie;
- potrafi budować argumentację.

Metody pracy: metoda śnieżnej kuli, burza mózgów, dyskusja, elementy rozmowy nauczającej.

Formy pracy: praca indywidualna, w parach i grupowa.

Środki i materiały dydaktyczne: film Jana Komasy *Powstanie Warszawskie* (2014), oficjalna strona internetowa filmu <http://powstaniewarszawskiefilm.pl/>, telefon komórkowy z dostępem do internetu, plakaty (flipchart), samoprzylepne karteczki, ewentualnie teksty z objaśnieniami pojęć (ZAŁĄCZNIKI NR 1 i 2).

Słowa kluczowe: powstanie warszawskie, patriota, patriotyzm, bohaterstwo.

Czas: 2 godziny lekcyjne + projekcja filmu.

Bibliografia: <http://powstaniewarszawskiefilm.pl/> ▪ Chańko J., *Patriotyzm czy patriotyzmy*, http://www.pthlodz.uni.lodz.pl/dydaktyka/konspekty/patriotyzm_1.pdf ▪ Goetz M., *Patriotyzm z pokolenia na pokolenie*, TRENDY nr 2–3/2016, http://www.bc.ore.edu.pl/Content/868/T23_16%2C+Goetz%2C+Z+pokolenia+na+pokolenie.pdf ▪ Krysiewicz S., *Patriotyzm dziś i jutro*, <http://pamiec.org.pl/patriotyzm-dzi-i-jutro/> ▪ Mikulska A., *Ksenofobia i dyskryminacja na tle etnicznym w Polsce — zarys sytuacji*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, 2008. <https://rownosc.info/bibliography/pu->

blication/ksenofobia-i-dyskryminacja-na-tle-etnicznym-w-pols ■ Ostrowski Ł, *Mowa o rasizmie. Pojęcie rasizmu we współczesnej polskiej prasie antyfaszystowskiej i skrajnie nacjonalistycznej*, TRIO, Warszawa 2009.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Nauczyciel przedstawia cel ogólny lekcji, którym są rozważania skupione wokół problemów patriotyzmu i postawy patriotycznej. Przydatne dla nauczyciela definicje patriotyzmu zebrane zostały w załączniku (ZAŁĄCZNIK NR 1). Pomocne mogą też być uwagi do tego tematu autorstwa dydaktyka historii dra Jana Chańko (UŁ) *Patriotyzm czy patriotyzmy?* (pozycja nr 2 w bibliografii) lub psychologa Magdaleny Goetz *Patriotyzm z pokolenia na pokolenie* (pozycja nr 3 w bibliografii). W tekście Szymona Krysiewicza *Patriotyzm dziś i jutro* (pozycja nr 4 w bibliografii) można znaleźć porównanie postawy patriotycznej z postawą nacjonalistyczną z punktu widzenia nauki społecznej Kościoła. Pojęcia ksenofobii, nacjonalizmu i rasizmu przywołuje ZAŁĄCZNIK NR 2.

2. Na plakacie nauczyciel zapisuje słowo „patriota” (ZAŁĄCZNIK NR 3) i prosi uczniów o zastanowienie się, jakie cechy powinien, wg ich opinii, wykazywać patriota. Nauczyciel może przeprowadzić to ćwiczenie także w inny sposób, jeśli nie chce odwołać się jedynie do wyobrażeń swoich uczniów. Może poprosić klasę o zapoznanie się z definicją patriotyzmu zapisaną pod tym hasłem w Wikipedii (ZAŁĄCZNIK NR 1). Umieszczone tam uwagi mogą pomóc uczniom wyjść poza utarte poglądy. Poleca każdemu z uczniów napisać na pojedynczych przyklejonych karteczkach przynajmniej trzy cechy patrioty. Następnie uczniowie konsultują w parach swoje wybory i wskazują na trzy najważniejsze, które prezentują kolejnej parze (metodą śnieżnej kuli). W czwórkach wybierają trzy cechy dla nich najistotniejsze. Mogą to być cechy związane z koniecznością obrony państwa lub obrony polskości, języka, kultury czy tradycji. Mogą pojawić się odwołania do postawy patriotycznej, a więc do obowiązku dobrej pracy czy przestrzegania prawa.

3. Nauczyciel prosi każdą grupę o prezentację wybranych cech patrioty i przyklepia karteczki, grupując je wokół pojęcia patriota zapisanego na plakacie. W ten sposób klasa uzyskuje swoistą mapę mentalną, mapę skojarzeń. Podsumowując, nauczyciel pyta uczniów o ich wnioski z tego ćwiczenia. Uczniowie mogą wskazywać na to, że w czasach pokoju nie ma możliwości wykazać się prawdziwym patriotyzmem, czyli nie ma okazji do poświęcenia życia dla ojczyzny. Wnioski powinny iść w kierunku poszukiwań przejawów patriotyzmu w życiu codziennym. Poza tym osobom, które nie poświęcają życia lub czynnie nie walczą o Ojczyznę, często zarzuca się brak patriotyzmu. Chodzi więc o wskazanie, że każdy może być patriotą.

4. Nauczyciel poleca uczniom zgromadzić informacje o filmie Jana Komasy *Powstanie Warszawskie*. Uczniowie, używając telefonów komórkowych, zapoznają się z informacjami o filmie na jego oficjalnej stronie¹ i wypełniają kartę pracy (ZAŁĄCZNIK NR 4). Następnie uczestnicy zajęć odpowiadają na pytanie nauczyciela o charakterystyczne cechy tego filmu pod względem technicznym, merytorycznym i fabularnym oraz rozstrzygają o wiarygodności jego przekazu. Uczniowie wskazują, że użycie materiałów zarejestrowanych w czasie powstania pozwala traktować ten film jako wiarygodny.

5. Prowadzący łączy uczniów w dwie grupy i poleca jednej z nich zapisywać (najlepiej na samoprzylepnych karteczkach) nazwy czynności wykonywanych przez powstańców, a drugiej — nazwy czynności wykonywanych przez resztę bohaterów filmu (ludność cywilna, np. młodzież i dzieci, ksiądz, kobiety w kuchni, przechodnie na ulicy).

6. Nauczyciel przeprowadza projekcję filmu (85 min).

7. Po obejrzeniu filmu uczniowie mają 5 minut na omówienie między sobą swoich notatek dotyczących zleconego przez nauczyciela tematu. Chodzi o to, by uczniowie „wychycili” jak najwięcej szczegółów, wyróżnili jak najwięcej osób.

8. Prowadzący zajęcia na kolejnym plakacie (według wzoru, ZAŁĄCZNIK NR 5) zapisuje słowo „patriota” i „nie-patriota”. Prosi uczniów o ocenę zapisanych czynności pod względem przynależności do zachowań patriotycznych lub nie. Następnie poleca odpowiednio przykleić karteczki na plakacie.

9. Nauczyciel podsumowuje ćwiczenie, zadając uczniom pytania²:

- Jakie zachowania przypisaliście powstańcom?

(Uczniowie prawdopodobnie będą w części „patriota” przypisywać powstańcom udział w walce i wszystkie z tym związane czynności, ewentualnie opiekę nad rannymi, a w części „nie-patriota” wszystkie zachowania przejawiane poza walką).

- Czy postawy, jakie reprezentowali powstańcy, zgadzały się z waszymi oczekiwaniami? (Uczniowie mogą odpowiedzieć twierdząco lub nie).

- Jakie zachowania powstańców was zaskoczyły?

(Uczniowie mogą być zaskoczeni tym, jak często powstańcy śmiali się i przekomarzali w przerwach między bezpośrednimi starciami z Niemcami. Mogą też zwrócić uwagę na scenę zaślubin).

- Jak zachowywała się ludność cywilna?

(Uczniowie powinni zwrócić uwagę na miejsce ludności cywilnej w filmie, a więc

¹ <http://powstaniewarszawskiefilm.pl/>

² W nawiasie przykłady odpowiedzi uczniów.

przede wszystkim pokazanie tych, którzy wspierali powstańców i im pomagali, np. podając posiłki).

- Dlaczego pogrupowaliście w taki właśnie sposób zachowania bohaterów filmu? (Uczniowie mogą nie dostrzec, że podawanie posiłku lub życzliwość mogą być przejawem patriotyzmu).
- Co zaskoczyło was w zachowaniu ludności cywilnej? (Odpowiedzi mogą być różne: od braku zaskoczenia, po bardziej wnikliwie wskazanie, że nie było w filmie pokazanych postaw wrogich, np. odmowy pomocy).
- Czy w filmie pokazano wszystkie zachowania mieszkańców Warszawy z okresu powstania warszawskiego, o których słyszeliście lub wiecie z innych źródeł? (Uczniowie mogą, jeśli zapoznali się z tym tekstem na lekcjach języka polskiego, odwołać się do lektury książki Mirona Białoszewskiego *Pamiętnik z Powstania Warszawskiego*, mogą też sami domyśleć się, że warunki życia warszawiaków podczas powstania skłaniały do potępienia walki).

10. Następnie nauczyciel odnosi się do układu umieszczonych na plakacie karteczek, zwracając uwagę na to:

- a) jakie zachowania przede wszystkim wyróżnili uczniowie (może się okazać, że zostały zauważone tylko pojedyncze, proste czynności bohaterów);
- b) jak uczniowie zakwalifikowali poszczególne zachowania (mogły wystąpić trudności z kwalifikacją);
- c) jak rozmieszczone są poszczególne karteczki, która grupa zachowań dominuje (uczniowie mogli „wyłapać” jedynie te zachowania, które, ich zdaniem, są pozytywne);
- d) jakie zachowania nie zostały uwzględnione (tu można uzupełnić zestaw zachowań prowadząc dyskusję z klasą).

11. Nauczyciel w podsumowaniu zadaje pytanie: który z bohaterów filmu może być nazwany patriotą? Jednocześnie prosi uczniów o krótkie, jednozdaniowe uzasadnienie odpowiedzi. (Uczniowie mogą wymieniać poszczególne osoby lub grupy osób występujących w filmie).

12. Nauczyciel przeprowadza konfrontację wyników przemyśleń klasy po projekcji filmu z wynikami pierwszego ćwiczenia określającego cechy patrioty poprzez następujące działania:

- a) wracając do pierwszego plakatu — mapy skojarzeń, nauczyciel zadaje uczniom pytanie, czy chcieliby wnieść poprawki do tego plakatu;
- b) po ewentualnym naniesieniu poprawek nauczyciel zastanawia się wraz z klasą nad pytaniem, czy i jakie cechy patrioty, które uczniowie umieścili na plakacie, wykazywali

bohaterowie filmu, czyli powstańcy, w tym bracia — operatorzy kroniki powstańczej (Karol i Witka) oraz ludność cywilna. Głównych bohaterów filmu (Karola i Witka), z pozycji, w których ukazywana jest Warszawa, można potraktować osobno, podkreślając ich pełne zaangażowanie i emocje, a więc wnioskując bardziej na podstawie komentarza — warstwy audio niż na podstawie obrazu;

c) nauczyciel pyta, czy ktoś chce ponownie wnieść poprawki do tego plakatu.

13. Nauczyciel rozpoczyna dyskusję, zadając pytanie, co kierowało uczniami przy nosiszeniu poprawek i czy można potraktować wypracowany zestaw cech ponadczasowo. Uczniowie mogą zwrócić uwagę na to, że poświęcenie życia dla Ojczyzny może mieć miejsce tak w czasie wojny, jak i w czasie pokoju. Różnica polega na rodzaju działania, np. w czasie wojny patriota bierze udział bezpośrednio w walce lub wspiera ją, a w czasie pokoju działa na rzecz wzmocnienia pozycji Ojczyzny na polu kultury, gospodarki czy na arenie międzynarodowej.

14. Dyskusja jest dla nauczyciela punktem wyjścia do przedstawienia aspektu historycznego kształtowania się pojęcia patriotyzmu (patrz bibliografia). Nauczyciel prosi uczniów o podanie przykładów postaw patriotycznych z historii Polski (mogą pojawić się odwołania do powstań narodowych z XIX w. czy uczestniczenie w budowie państwa polskiego w 1918 r. Uczniowie mogą też wykorzystać przykład filmu.)

15. Nauczyciel zwraca uwagę klasy na zagrożenia współczesne dla postawy patriotyzmu takie jak ksenofobia, rasizm czy nacjonalizm. Prosi uczniów o sprawdzenie definicji tych pojęć w internecie (lub w przekazanych im materiałach ZAŁĄCZNIK NR 2) i podanie przykładów podobnych zachowań z ich doświadczenia.

16. Podsumowaniem może być wspólne uzupełnienie tabeli, w której uczniowie zestawiają postawy ksenofobiczne, rasistowskie, nacjonalistyczne wynikające z podawanych przez nich przykładów z odpowiadającą im postawą patriotyczną (ZAŁĄCZNIK NR 6).

PRACA DOMOWA:

Podsumowaniem rozważań może być polecenie napisania krótkiej pracy na temat: W jaki sposób mogę dzisiaj stać się patriotą? Uczeń wyraża swoją opinię, więc jego praca nie może podlegać ocenie merytorycznej. Chodzi o to, aby uczeń zastanowił się nad swoją własną postawą i podjął próbę sformułowania pewnych zasad działania, które może wdrożyć w celu wykształcenia postawy patriotycznej. Jeśli lekcja będzie realizowana na godzinie wychowawczej, praca domowa nie jest wymagana. Jeśli scenariusz posłuży do realizacji tematu z wiedzy o społeczeństwie, może być oceniana według podanego schematu (ZAŁĄCZNIK NR 7).

ZAŁĄCZNIK NR 1

patriotyzm, postawa patriotyczna (definicja):

„Postawa osoby, która kocha swoją ojczyznę, czuje się jej częścią, działa dla jej dobra i gotowa jest wiele dla niej poświęcić”³.

„Postawa szacunku, umiłowania i oddania własnej ojczyźnie oraz chęci ponoszenia za nią ofiar i gotowości do jej obrony. Charakteryzuje się przedkładaniem celów ważnych dla ojczyzny nad osobiste, gotowością do pracy dla jej dobra i w razie potrzeby, poświęcenia dla niej własnego zdrowia lub nawet życia. Patriotyzm to również umiłowanie i pielęgnowanie narodowej tradycji, kultury czy języka. Oparty jest na poczuciu więzi społecznej, wspólnoty kulturowej oraz solidarności z własnym narodem i społecznością.

Cechy patriotyczne (...)

Cechami patrioty jest umiłowanie własnej ojczyzny i narodu oraz szacunek dla swoich przodków. Może być ono realizowane poprzez kultywowanie tradycji i obzędów, obchodzenie świąt i rocznic, oddawanie czci bohaterom narodowym oraz sławnym osobistościom zasłużonym dla kraju, a także kultywowanie pamięci o nich. Patriotyzm oznacza także postawę prospołeczną, przejawiającą się również w pozytywnym działaniu na rzecz rozwoju swojej społeczności lokalnej w różnego rodzaju przedsięwzięciach o charakterze kulturalnym, politycznym, gospodarczym i społecznym; uczestnictwo w wyborach, świadomą postawą obywatelską, ochroną własnego dziedzictwa kulturowego.

W pewnych sytuacjach, takich jak utrata niepodległości czy narzucenie danej społeczności rządów o charakterze tyrańskim, działania na szkodę represyjnego aparatu państwowego mogą być uznawane jako patriotyczne, jeżeli służą one budowaniu ojczyzny (nieposłuszeństwo obywatelskie). W czasie wojny postawa patriotyczna wiąże się z obowiązkiem obrony terytorium własnego kraju przed atakującym wrogiem. W okresie okupacji kraju może to być sabotaż, działania dywersyjne zmierzające do obalenia niesprawiedliwych i represyjnych rządów oraz konspiracja i partyzantka.

Patriotyzm to stawianie dobra kraju i swojej społeczności ponad interes osobisty. Wymaga on osobistego poświęcenia i podporządkowania interesom społeczności, co może się niekiedy wiązać z rezygnacją z korzyści prywatnych, a nawet z poniesieniem straty. Wynika on z poczucia więzi społecznej i emocjonalnej z narodem, kulturą, tradycją oraz przodkami. Patriotyzm opiera się na poczuciu lojalności wobec społeczno-

³ Wielki słownik języka polskiego, https://wsjp.pl/index.php?id_hasla=29198

ści, w której się żyje. Wiąże się także z poszanowaniem innych narodów i ich kultury”⁴. „(...) w znaczeniu ogólnym wszelkie umiłowanie ojczyzny jako miejsca swojego pochodzenia i/lub zamieszkania; ojczyzną w tym sensie może być każda okolica lub region, do którego jednostka jest szczególnie przywiązana (w takim wypadku mówi się o patriotyzmie lokalnym i ojczyźnie prywatnej), ale ojczyzną może być również cały kraj zamieszkały przez naród, z którym jednostka się identyfikuje (ojczyzna ideologiczna), i tak bywa najczęściej rozumiana; w tym drugim przypadku patriotyzm to nie tylko sentyment, lecz również gotowość do poświęcenia się dla ojczyzny (np. oddania życia w czasie wojny), stawianie dobra swego kraju ponad partykularne interesy własne i własnej klasy, profesji, partii; tego rodzaju patriotyzm stanowi część składową ideologii wszelkich ruchów wyzwolńczych. W niektórych sytuacjach historycznych patriotyzm oznaczał także określoną orientację polityczną (np. »patrioci« w czasie rewolucji francuskiej, Stronnictwo Patriotyczne w Polsce w końcu XVIII w., czy też »patrioci« jako zwolennicy rozstrzygnięć militarnych w przeddzień I wojny światowej i w czasie jej trwania). Często, choć nie we wszystkich językach i ideologiach, patriotyzm jest przeciwstawiany nacjonalizmowi, jako tylko takie przywiązanie do ojczyzny i tylko taka solidarność z własnym narodem, którym nie towarzyszy wrogość do innych narodów i chęć ich poniżenia, duma narodowa zaś nie przekształca się w megalomanię”⁵.

ZAŁĄCZNIK NR 2

nacjonalizm (definicja)

„(...) nacjonalizm [łac. natio ‘naród’], przekonanie, że naród jest najważniejszą formą społecznienia, a tożsamość narodowa najważniejszym składnikiem tożsamości jednostki, połączone z nakazem przedkładania solidarności narodowej nad wszelkie inne związki i zobowiązania oraz wszystkiego, co narodowe, nad to, co cudzoziemskie lub kosmopolityczne; ideologia polityczna, wg której podstawowym zadaniem państwa jest obrona interesów narodowych, a jego zasięg terytorialny winien odpowiadać obszarom zamieszkanym przez dany naród.

W praktyce oznacza to albo dążenie do posiadania przez naród własnego państwa, albo (jeśli państwo narodowe już istnieje) dążenie do maksymalnego ujednoczenia jego populacji przez asymilację lub eliminację grup narodowo obcych; skrajna postać tej ideologii jest zwane przez jej krytyków szowinizmem. Nacjonalizm rozwi-

⁴ Wikipedia, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Patriotyzm>

⁵ Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/patriotyzm;3955049.html>

nał się bujnie dopiero w ciągu dwóch ostatnich stuleci, stanowi wytwór nowoczesnych narodów i nie należy go utożsamiać ani z istniejącym od zarania dziejów etnocentryzmem, ani ze znacznie starszym od niego patriotyzmem, który rzadko operował wyobrażeniem narodu zbliżonym do współczesnego (np. w Polsce szlacheckiej narodem była tylko szlachta) lub w ogóle do narodu się nie odwoływał. Nacjonalizm występował w różnych postaciach zależnie od warunków historycznych, zwłaszcza od tego, jak kształtował się dany naród. Zachodzi więc np. głęboka różnica między nacjonalizmem w krajach, w których narody powstawały z niejednorodnych elementów dzięki długotrwałemu procesowi centralizacji władzy państw (tzw. nacjonalizm polityczny lub nacjonalizm obywatelski) i nacjonalizmem w krajach, w których rodząca się tożsamość narodowa była pochodną odrębności grupy etnicznej, nieznajdującej dla siebie miejsca w istniejącym państwie i dążącej do tego, aby się politycznie usamodzielnic (tzw. etnonacjonalizm). Jeszcze inny charakter miał nacjonalizm tam, gdzie naród powstawał z populacji mającej od dawna wspólną kulturę, ale podzielonej pomiędzy różne państwa i dążącej do politycznego zjednoczenia (tzw. nacjonalizm kulturowy). W pierwszym przypadku nacjonalizm odwoływał się do narodu jako wspólnoty politycznej, w drugim i trzecim — do narodu jako wspólnoty pochodzenia, języka, obyczaju, kultury itd., a nierzadko także rasy lub »krwi«. Inna ważna różnica to rozróżnienie między nacjonalizmem dopuszczającym lub nawet zalecającym asymilację ludzi spoza wspólnoty narodowej, żyjących w granicach tego samego państwa narodowego, i nacjonalizmem zorientowanym na ich odrzucenie, wysiedlenie lub nawet eksterminację. Zróżnicowanie nacjonalizmu wynika także stąd, że nierzadko wchodzi on w związki z innymi ideologiami. Pod koniec XIX w. nacjonalizm zakładał coraz częściej nieuchronność konfliktu pomiędzy narodami, służąc jako uzasadnienie wojny i ekspansji przez wykazywanie wyższości danego narodu jako »lepszego« pod względem cywilizacyjnym lub rasowym. Integralną częścią takiego nacjonalizmu był antydemokratyzm. W następstwie pojawienia się tzw. nacjonalizmu integralnego, termin nacjonalizm nabrał tego pejoratywnego znaczenia, jakie miewa obecnie”⁶.

ksenofobia (definicja)

„(...)

- to niechęć w stosunku do cudzoziemców i cudzoziemszczyzny, niechęć oceniana negatywnie. Fobia to nieuzasadniony, chorobliwy lęk przed czymś.

⁶ Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/nacjonalizm;3945094.html>

- postawa charakteryzująca się niechęcią lub wrogością do obcych (rasowo, religijnie lub etnicznie) i do tworzonej przez nich kultury⁷⁷.

„To niechęć, wrogość wobec obcych, innych. Najczęściej pojęcie używane w kontekście nastawienia wobec cudzoziemców i cudzożemek, ale też mniejszości etnicznych, narodowych, religijnych w danym kraju. Postawa o podłożu lękowym, niekoniecznie związana z bezpośrednim i realnym zagrożeniem, bywa, że powstaje na podstawie wyobrażeń, przekazów kulturowych, stereotypów i uprzedzeń. Obserwowalna na poziomie relacji między jednostkami, jak również między grupami, ale i na poziomie instytucjonalnym. W tej ostatniej postaci przybiera postać strachu przed konkretnymi grupami i nazywana jest »-izmem« (np. rasizm, antysemityzm) lub inną konkretną »-fobią« (np. romofobia).

Ksenofobia oraz inne »-izmy« i »-fobie«, funkcjonują jako złożone mozaiki stereotypowych przekonań, uprzedzeń i dyskryminujących zachowań między grupami. Zwykle składają się z systemów idei, przekonań i opinii wyrażanych przez jedną grupę do innych i zazwyczaj są wplecione w jej strukturę społeczno-kulturową. Tworzą zatem pewną ideologię, którą można przekazywać z pokolenia na pokolenie.

Przejawia się ona w różnych zachowaniach: od wypowiedzi (często prowokujących, krzywdzących, piętnujących), przez unikowe/ ucieczkowe zachowania, po akty agresji, nienawiści i przemocy, aż po eksterminację. Przejawy ksenofobii (lub któregoś z konkretnych »-izmów«) mogą ograniczać się do mowy nienawiści w komentarzach ustnych, na stronach internetowych, w mediach, po mury budynków publicznych. Mogą także eskalować. Jednym z modeli eskalacji zachowań typu ksenofobicznego jest pięciostopniowa skala uprzedzeń, tzw. »piramida nienawiści« zaproponowana w latach pięćdziesiątych przez Gordona Allporta.

Piramida ma pokazywać potencjalny rozwój wypadków w sytuacji zignorowania pierwszych symptomów, jakimi są ksenofobiczne komentarze. W XX wieku podobna sekwencja wydarzeń, podsycana ksenofobią i nacjonalizmami, miała miejsce co najmniej kilkakrotnie (Holokaust, ludobójstwo Ormian w Turcji, konflikt w Rwandzie czy na Bałkanach)⁷⁸.

⁷⁷ Słownik i Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/encyklopedia/ksenofobia.html>

⁷⁸ Równość.info. Słownik, <https://rownosc.info/dictionary/ksenofobia/>

rasizm

„(...)

- uprzedzenie, którego podstawą jest rasa, charakteryzujące się obecnością postaw i przekonań o gorszej naturze osób przynależnych do innej rasy. Znaczenie to jest bliskie na wiele sposobów pojęciu etnocentryzmu.
- doktryna społeczna lub polityczna, dowodząca, iż u podstaw różnic społecznych, ekonomicznych, różnic w edukacji oraz traktowaniu przez prawo tkwi rasa danej jednostki⁹.

„Teoria rasy jest jedną z bardziej kontrowersyjnych koncepcji w naukach społecznych. Pierwsze »naukowe« doniesienia pojawiły się na przełomie XVIII i XIX wieku, legitymizując imperialistyczną politykę Anglii i innych krajów europejskich. Przedstawiona koncepcja dążyła do podzielenia ludzkości na trzy rasy: białą (kaukaską), czarną (negroidalną) i żółtą (mongoloidalną) i łączyła cechy fizyczne z niższością lub wyższością biologiczną. To z kolei uzasadniało »naturalne« nierówności społeczne. Przekonania te stały się następnie podstawą niewolnictwa i segregacji rasowej w Stanach Zjednoczonych, nazizmu w hitlerowskich Niemczech i apartheidu w Republice Południowej Afryki.

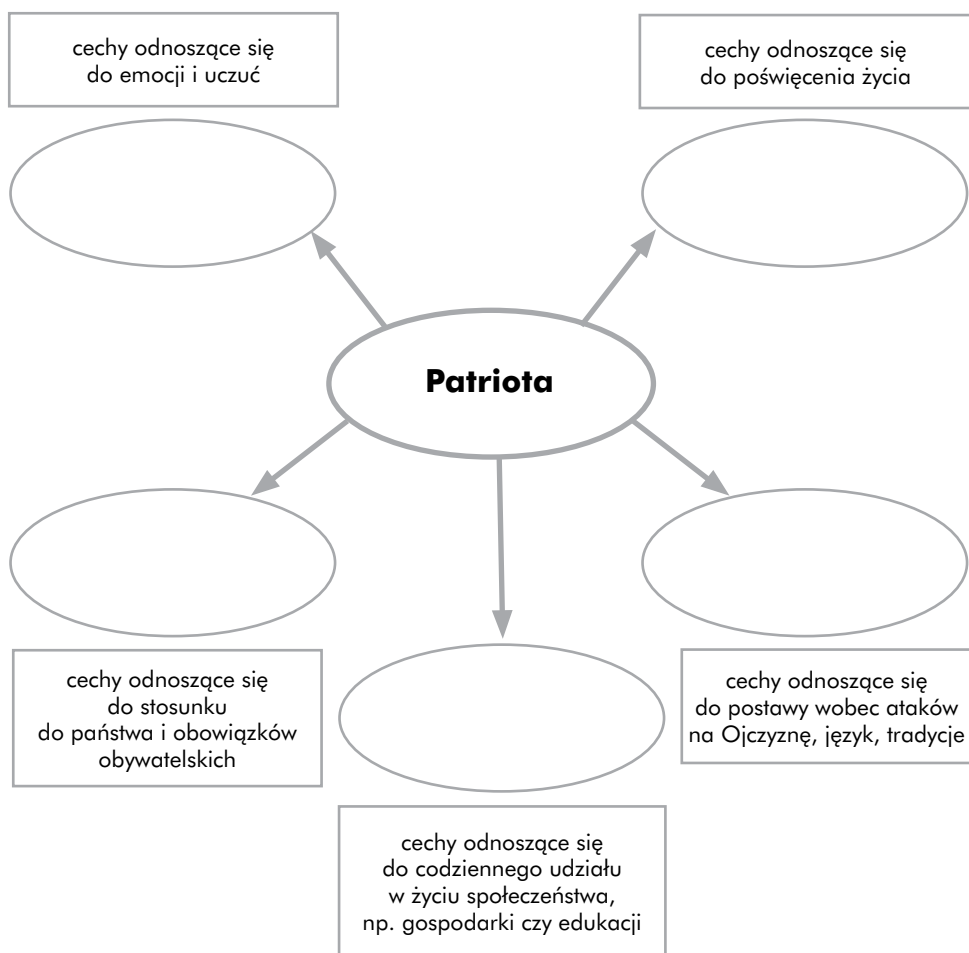
Dzisiaj wiemy, że z punktu widzenia biologii nie da się wyodrębnić »ras«, możemy jedynie mówić o różnych typach fizycznych ludzi. Zróżnicowanie genetyczne między populacjami o podobnych cechach fizycznych jest bowiem równie duże, jak zróżnicowanie między osobami w obrębie jednej populacji. W związku z tymi ustaleniami niektórzy badacze postulują całkowite zaprzestanie posługiwania się terminem »rasy«. Inni jednak przestrzegają, że gdy to pojęcie zniknie z języka, stracimy z oczu cały problem rasizmu.

Historycznie ujmując, rasizm dzieli się na »stary« i »nowy«. Nowe rozumienie rasizmu opiera się na pojęciu etniczności, czyli katalogu wzajemnie i silnie z sobą powiązanych cech społeczno-kulturowych. W przeciwieństwie do »rasy«, etniczność należy do kategorii z gruntu socjologicznych i wyznacza rzeczywiste różnice pomiędzy społecznościami. Nowy rasizm zastąpił więc argumentację biologiczną — dowodami kulturowymi. Mechanizm rasizmu kulturowego polega na uznawaniu wartości kulturowych grupy większościowej za lepsze, wyższe od wartości grup mniejszościowych, od których oczekuje się asymilacji i podporządkowania, co oczywiście wiąże się z systemem władzy. Według ONZ nie ma różnicy między dyskryminacją rasową a etniczną.

⁹ Równość.info, Słownik, <https://rownosc.info/dictionary/rasizm/>

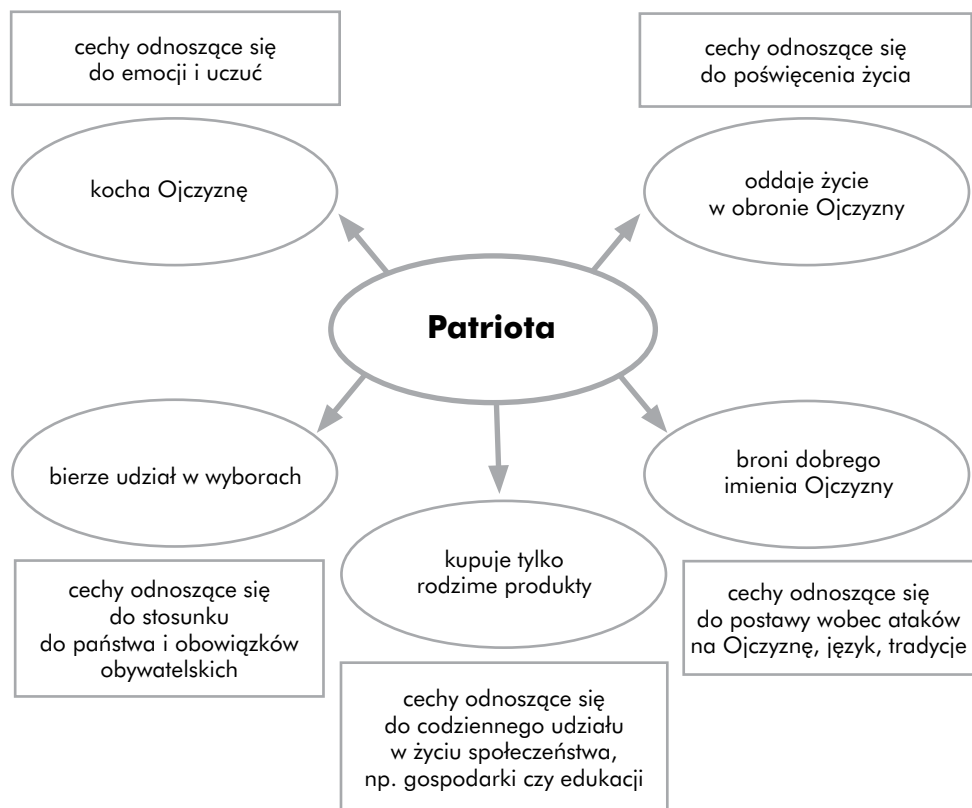
Rasizm nie jest jedynie poglądem jednostek czy konkretnych grup, przekonanych o swojej wyższości rasowej nad innymi. Od lat 60. mówi się o instytucjonalnym charakterze rasizmu. Oznacza to, że rasizm odnajdziemy w funkcjonowaniu całego społeczeństwa i jego organizacjach, np. w policji, służbie zdrowia, polityce mieszkaniowej, edukacji czy mediach¹⁰.

ZAŁĄCZNIK NR 3

¹⁰ Za: Reber Arthur S., *Słownik psychologii*, SCHOLAR, Warszawa 2000, s. 608.

ZAŁĄCZNIK NR 3 (przykłady odpowiedzi)

ZAŁĄCZNIK NR 4

Analiza filmu *Powstanie Warszawskie*¹¹

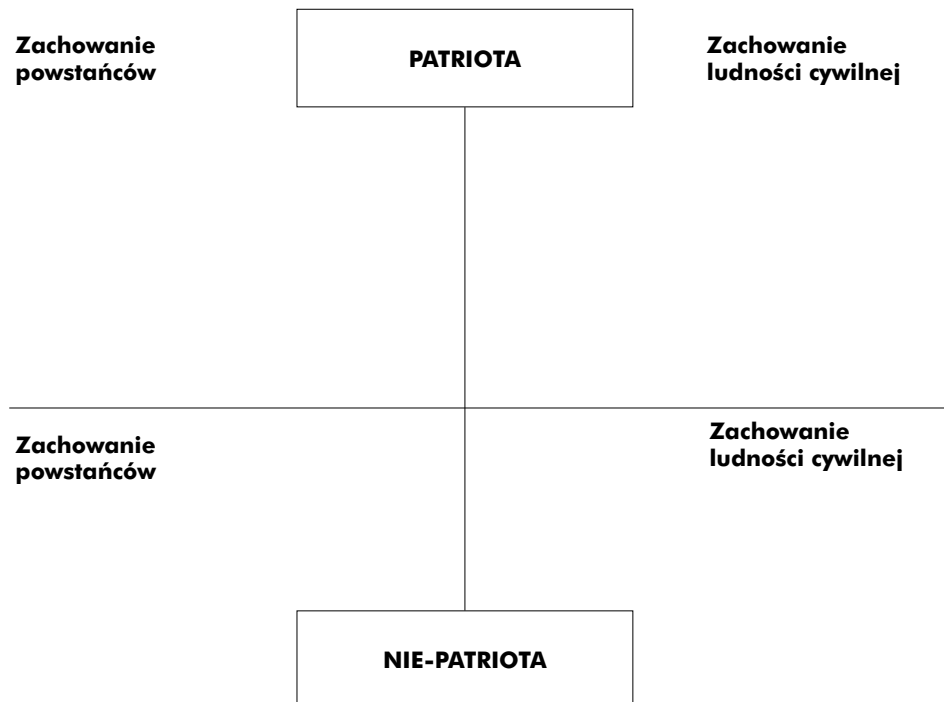
	1944	2014
Fabula filmu		
Bohaterowie filmu		
Materiał filmowy		
Opracowanie materiału filmowego		

¹¹ Na podstawie informacji ze strony oficjalnej filmu <http://powstaniewarszawskiefilm.pl/>

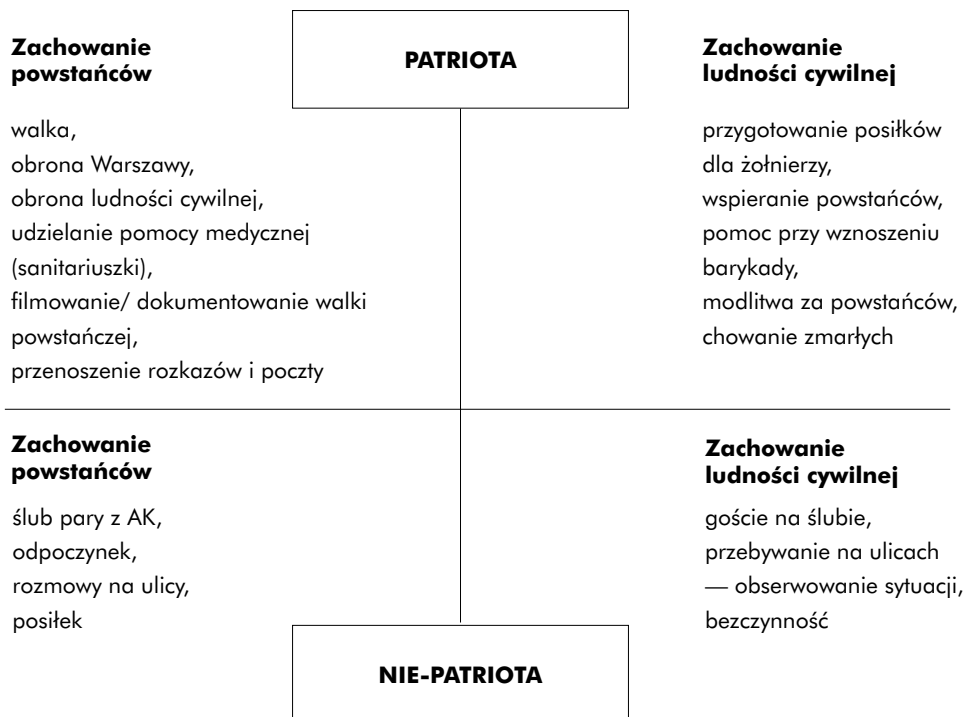
ZAŁĄCZNIK NR 4 (wzór odpowiedzi)
 Analiza filmu *Powstanie Warszawskie*

	1944	2014
Fabula filmu	Realizacja Powstańczych Kronik Filmowych (walki i życie codzienne w powstańczej Warszawie)	Historia dwóch braci — operatorów filmowych kroniki powstania
Bohaterowie filmu	żołnierze AK, sanitariuszki, księża, ludność cywilna, dzieci	Bracia filmowcy, ich koledzy i koleżanki, spotkani w trakcie realizacji filmu ludzie
Materiał filmowy	Filmy kręcone w trakcie walk w Warszawie	Połączenie zachowanych fragmentów filmów w jednolitą opowieść
Opracowanie materiału filmowego	Bez opracowania i montażu	Montaż fragmentów i dodanie podkładu głosowego przez aktorów. Koloryzacja i rekonstrukcja materiałów audiowizualnych

ZAŁĄCZNIK NR 5

ZAŁĄCZNIK NR 5 (przykłady odpowiedzi)

ZAŁĄCZNIK NR 6 (wzór)

	Postawa	Postawa patriotyczna
Ksenofob		
Rasista		
Nacjonalista		

ZAŁĄCZNIK NR 6 (przykłady odpowiedzi)

	Postawa	Postawa patriotyczna
Ksenofob	Wrogość wobec obcokrajowców, uchodźców	Pomoc i wsparcie dla uchodźców, otwartość na inne kultury i tradycje
Rasista	Pogarda dla Żydów, Arabów czy ludności afrykańskiej	Poczucie równości wszystkich ludzi
Nacjonalista	Polskie znaczy najlepsze, zwalczanie innych narodowości w każdy dostępny sposób także z użyciem siły, brak tolerancji	Polskie znaczy rodzime, ważne dla budowania wspólnoty narodowej. Szacunek i tolerancja dla innych wspólnot narodowych

ZAŁĄCZNIK NR 7

Schemat oceniania pracy domowej na temat: W jaki sposób mogę dzisiaj stać się patriotą?

	Elementy oceny	Schemat oceniania
Struktura	Wstęp z nakreśloną tezą, rozwinięcie i podsumowanie z własnymi wnioskami	Czy występuję jasna i logiczna struktura pracy? Czy została sformułowana teza?

<p>Pojęcia</p>	<p>Wyjaśnienie podstawowych pojęć w tym pojęcia patriotyzmu i postawy patriotycznej</p>	<p>Czy zostały wyjaśnione pojęcia patriotyzmu i postawy patriotycznej według literatury?</p> <p>Czy został nakreślony stosunek własny autora do tych pojęć?</p> <p>Czy zostały wyjaśnione inne pojęcia i przyczyna ich stosowania w pracy?</p>
<p>Argumentacja</p>	<p>Budowanie argumentów uzasadniających tezę, rozważanie argumentów przeciwnych i sformułowanie wniosków. Sformułowanie samodzielnych ocen</p> <p>Podanie przykładów działań patriotycznych wzmacniających argumenty</p>	<p>Czy teza została poparta argumentami?</p> <p>Czy wystąpiły przynajmniej dwa (można założyć ich inną liczbę) takie argumenty?</p> <p>Czy zostały rozważone kontrargumenty? (w odpowiedniej liczbie)</p> <p>Czy zostały podane przykłady działań (przynajmniej jedno do każdego argumentu).</p> <p>Czy zostały sformułowane wnioski?</p> <p>Czy wystąpiły samodzielne uwagi, refleksje i oceny? (przynajmniej trzy)</p>
<p>Odwołanie się do literatury</p>	<p>Wykazanie się znajomością literatury przedmiotu i przedstawienie własnego stosunku do stawianych tam tez</p>	<p>Czy autor odwołał się do literatury? (przynajmniej dwie pozycje monograficzne, w tym artykuły i jedna słownikowo-encyklopedyczna, mogą być także filmy)</p> <p>Czy autor zgodził się lub polemizował ze stawianymi tam tezami?</p>
<p>Wnioski</p>	<p>Podsumowanie rozważań poprzez przedstawienie ogólnych wniosków</p>	<p>Czy zostało przeprowadzone podsumowanie argumentacji w odwołaniu do tezy ogólnej pracy?</p> <p>Czy zostały sformułowane wnioski? (przynajmniej dwa)</p>